

Pojęcie efektywności i konkurencyjność gospodarek rynkowych

JEL classification: P00

Słowa kluczowe: konkurencyjność, efektywność, system gospodarczy

Keywords: competitiveness, efficiency, economic system

Abstrakt: W gospodarce światowej poszczególne kraje rywalizują między sobą na różnych obszarach. Literatura przedmiotu, charakteryzując aspekty „lepszego” lub „bardziej efektywnego” systemu gospodarki rynkowej, używa dwóch zasadniczych pojęć: międzynarodowej konkurencyjności i efektywności. W artykule zaprezentowane zostały różne definicje efektywności i konkurencyjności gospodarek rynkowych, w celu zaznaczenia różnic, jakie zachodzą między tymi pojęciami. Artykuł został podzielony na dwie części. Pierwsza z nich charakteryzuje pojęcie efektywności systemu gospodarki rynkowej. W drugiej części autor skupia się na prezentacji pojęcia konkurencyjności.

The concept of effectiveness and the competitiveness of market economies

Abstract: In the global economy countries compete with each other in different areas. Literature characterizing aspects of “better” or “more efficient” market economy system uses two basic concepts: international competitiveness and efficiency. The main objective of this paper is to present different definitions of competitiveness and efficiency of market economies and to highlight the difference between those concepts. The article is divided into two parts. In the first part the author describes the concept of the effectiveness of a market economy presented in Polish and foreign literature. The second part focuses on the concept of international competitiveness and its measure presented in literature and international rankings.

Wstęp

Literatura przedmiotu, charakteryzując aspekty „lepszego” lub „bardziej efektywnego” systemu gospodarki rynkowej, używa dwóch zasadniczych pojęć. W najszerszym zakresie ekonomii poświęcają uwagę konkurencyjności syste-

mu gospodarczego jako cesze, która odróżnia go od innych. W praktyce jednak pojęcie konkurencyjności bardzo często wymaga sięgnięcia do aspektów efektywności. W literaturze pojęcia te nie są jednoznacznie zdefiniowane, niekiedy nawet mylone i używane jako synonimy.

Pojęcie efektywności systemu gospodarczego

Problematyka efektywności zajmuje czołowe miejsce wśród ogółu problemów społeczno-gospodarczych. Przyszłość każdej gospodarki w ogromnej mierze zależy od możliwości podniesienia jej efektywności¹. Nie ma jeszcze w pełni wyczerpującej teorii efektywności, chociaż istnieją już niektóre jej elementy składowe. Szczególnie wyraźny jest brak pogłębionej teorii efektywności społecznej, która na tle efektywności ekonomicznej jest ujmowana bez dokładniejszego precyzowania kryteriów pojmovania i bez określania mierników².

Nieliczni autorzy podejmują się próby zdefiniowania efektywności systemu gospodarczego. W polskiej literaturze równie popularne są pojęcia sprawności bądź skuteczności systemów, które wykorzystywane są jako synonimy efektywności. Do autorów definiujących efektywność systemów należą: P.A. Samuelson i W.D. Nordhaus, J.A.F. Stoner, R.E. Freeman i D.R. Gilbert, H. Zadora, S. Swadźba, L. Balcerowicz, P. Sienkiewicz, J. Zieleniewski, V. Pareto. Niektórzy autorzy uważają, że pojęcie efektywności w skali makroekonomicznej jest niewłaściwe — Z. Sadowski.

Tylko część definicji efektywności może być odniesiona do skali makroekonomicznej. Według Samuelsona i Nordhaua „efektywność jest to użytkowanie zasobów gospodarczych w sposób najbardziej skuteczny”³. Z kolei Stoner, Freeman i Gilbert określają efektywność jako „miarę sprawności i skuteczności, miarę tego, w jakim stopniu osiąga się wyznaczone cele”⁴. Zadora definiuje efektywność jako „stosunek uzyskanego efektu do nakładu; kwantyfikację skuteczności”⁵. Ponadto autorzy wskazują na subiektywny charakter powyższej kategorii i konieczność uwzględniania w analizach nie tylko wymiernych efektów i nakładów związanych z podejmowanymi działaniami, ale również niewymiernych — podporządkowanych subiektywnie wyznaczonym celom.

Swadźba uważa sprawność systemu gospodarczego za zdolność systemu do osiągnięcia zamierzonych celów. Ocena sprawności systemu gospodarczego może

¹ A. Melich, *Efektywność gospodarowania. Istota — metody — warunki*, Warszawa 1980, oraz Z. Dresler, *Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie*, „Monografie” 1988, nr 22.

² A. Maksimczuk, *Ustrojowe uwarunkowania efektywności gospodarowania*, Białystok 1998, s. 43.

³ P.A. Samuelson, W.D. Nordhaus, *Ekonomia*, t. 2, Warszawa 1999, s. 510.

⁴ J.A.F. Stoner, R.E. Freeman, D.R. Gilbert, *Kierowanie*, Warszawa 1997, s. 610.

⁵ H. Zadora, *O efektywności w warunkach restrukturyzacji przedsiębiorstwa*, red. T. Jajuga, W. Pluta, „Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu”, Wrocław 2002, s. 77.

być przydatna przy wyborze rozwiązań systemowych, takich, które przyczynią się do wzrostu poziomu dobrobytu i jakości życia⁶. Swadźba jako kryteria sprawności systemów gospodarczych wymienia: wzrost gospodarczy, zatrudnienie i bezrobocie, inflację i stopy procentowe, deficyt budżetowy i dług publiczny, bilans płatniczy, zróżnicowanie dochodów, środowisko naturalne, poziom edukacji i zdrowotność, innowacyjność gospodarki oraz jej międzynarodową konkurencyjność. Autor kieruje się dostępnością danych statystycznych i ich porównywalnością⁷.

L. Balcerowicz pisze, że „Od formy systemu gospodarczego w dużym stopniu zależą aspekty warunków życia ludzi w danym kraju. Zespół takich aspektów, znajdujących się pod wpływem systemu gospodarczego, nazywamy sprawnością gospodarki (S), a dowolny aspekt S_i ($i = 1, 2, \dots, n$) — wymiarem (kryterium) tej sprawności⁸. Sprawność gospodarki przypomina pojęcie jakości życia. Ma ona wiele różnych wymiarów i nie sposób sprowadzić ją do jednego wspólnego mianownika”⁹. Ponadto Balcerowicz zwraca uwagę na fakt, że na sprawność gospodarki wpływają także czynniki pozasystemowe¹⁰.

Według P. Stankiewicza efektywność systemu jest cechą systemową, która wyraża racjonalne zdolności systemów do zaspokojenia określonych potrzeb (osiągania zamierzonych celów działania, funkcjonowania zgodnie z przeznaczeniem i wymaganiami)¹¹.

J. Zieleniewski podkreśla, że pojęcie sprawności systemu gospodarczego należy traktować jako pojęcie szersze od kategorii efektywności gospodarowania. Na sprawność składają się dwa wymiary dające podstawę do oceny dwukryterialnej: skuteczność oraz korzystność/ekonomiczność¹².

V. Pareto i inni przedstawiciele „klasycznej” teorii dobrobytu na pierwszym miejscu w hierarchii wartości, którymi powinien kierować się ekonomista, stawiali efektywność rozumianą jako osiągnięcie możliwie najwyższego, przy danych zasobach, poziomu dobrobytu. Optymalny poziom dobrobytu, rozumiany jako maksimum dobrobytu, może być osiągnięty jedynie na doskonałym rynku. Wszelkie działania ograniczające swobodę i „doskonałość” rynku godzą w dobrobyt społeczny¹³.

Z. Fedorowicz twierdzi, że efektywność, jako wymierna (przez porównanie efektów i nakładów) racjonalność działania, może być ustalana w sferze produk-

⁶ *Sprawność systemów gospodarczych krajów Unii Europejskiej*, red. S. Swadźba, Katowice 2008, s. 15.

⁷ *Ibidem*, s. 19.

⁸ L. Balcerowicz, *Systemy gospodarcze. Elementy analizy porównawczej*, „Monografie i Opracowania” nr 281, Warszawa 1993, s. 29.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*, s. 39–47.

¹¹ P. Stankiewicz, *Teoria efektywności systemów*, Wrocław 1987, s. 54.

¹² J. Zieleniewski, *Organizacja i zarządzanie*, Warszawa 1969, s. 232.

¹³ *Efektywność a sprawiedliwość*, red. J. Wilkin, Warszawa 1997, s. 25–26.

cji materialnej zarówno w skali mikro-, jak i makroekonomicznej. Z poglądem tym nie wszyscy się zgadzają i ograniczają zasięg działania tylko do mikroskali. Z. Sadowski uważa, że efektywność może być kryterium działania tylko w skali mikroekonomicznej, a nie w skali makroekonomicznej. Jego stanowisko opiera się na stwierdzeniu, że w skali makroekonomicznej występuje wielorakość celów, z których tylko część dotyczy sfery produkcji materialnej, a pozostałe leżą poza tą sferą i nie mogą być objęte rachunkiem relacji efektów i nakładów¹⁴.

Część autorów nie definiuje bezpośrednio efektywności gospodarek, lecz wymienia jedynie kryteria niezbędne do oceny sprawności systemu. Należą do nich B. Balassa, P.R. Gregory i R.C. Stuart, B. Szyber, T. Bal-Woźniak, D.C. North, J.W. Bossak.

B. Balassa jako kryteria oceny sprawności gospodarek wymienia: efektywność alokacji (tzw. efektywność statyczna), wkład zmian techniki do wzrostu gospodarczego (tzw. efektywność dynamiczna), tempo wzrostu gospodarczego, satysfakcję konsumenta oraz rozkład dochodów¹⁵.

P.R. Gregory i R.C. Stuart podają zaś jako kryteria sprawności: tempo wzrostu gospodarczego, efektywność statyczną i dynamiczną, rozkład dochodów, stabilność oraz cele rozwojowe¹⁶.

D.C. North zwraca uwagę na znaczenie instytucji i zmiany instytucjonalnej w odniesieniu do sprawności i efektywności systemów gospodarczych na przykładzie transformacji postsocjalistycznej. Przedstawił tzw. kryterium efektywności adaptacyjnej¹⁷.

Na uwagę zasługuje także podział dokonany przez J.W. Bossaka, który zaliczając sprawność systemu do kryteriów oceny systemu, pogrupował je w następujący sposób:

1. Kryteria o charakterze ogólnym,
2. Kryteria prakseologiczne,
3. Kryteria oceny systemu gospodarczego z perspektywy społeczno-kulturowej¹⁸.

Według B. Szybera¹⁹ i E. Skawińskiej²⁰ podstawowym miernikiem efektywności makroekonomicznej jest produkt krajowy brutto (PKB). W ujęciu statycznym jest to wielkość PKB na jednego zatrudnionego oraz na jednego mieszkańca, natomiast w ujęciu dynamicznym — globalna stopa wzrostu PKB. Szyber uwa-

¹⁴ Z. Sadowski, *Uwagi o racjonalności makroekonomicznej*, [w:] *Racjonalność gospodarowania w socjalizmie*, red. B. Kamiński, A. Łukaszewicz, Warszawa 1980, s. 105–108.

¹⁵ A. Maksimczuk, *op. cit.*, s. 43.

¹⁶ *Ibidem*, s. 44–49.

¹⁷ D.C. North, *Understanding the Process of Economic Change*, Princeton 2005.

¹⁸ J.W. Bossak, *Systemy gospodarcze a globalna konkurencja*, Warszawa 2006, s. 145–146.

¹⁹ *Efektywność a sprawiedliwość...*, s. 101–103.

²⁰ E. Skawińska, K.G. Sobiech, K.A. Nawrot, *Makroekonomia. Teoretyczne i praktyczne aspekty gospodarki rynkowej*, Warszawa 2008, s. 151.

za, że miernik efektywności makroekonomicznej w postaci PKB jest najważniejszy, lecz niewystarczający. Pomija on bowiem nakłady ponoszone w celu uzyskania określonych wskaźników PKB. Tymczasem wskaźniki te zależą zarówno od ilości zużywanych czynników produkcji, jak i ich efektywności. Czynnikiem składającym się na efektywność w skali makro jest efektywność inwestycji, której pomiaru dokonuje się, badając przyrost PKB generowany przez określoną jednostkę inwestycyjną. Kolejnym czynnikiem, który należy brać pod uwagę przy wnioskowaniu na temat efektywności systemu gospodarczego, jest wpływ określonego procentowego wzrostu PKB na stan środowiska naturalnego. Szyber zaznacza także, że współcześnie przy ocenie makroefektywności systemów społeczno-gospodarczych należy brać pod uwagę jeszcze jeden bardzo ważny czynnik, a mianowicie rozwój kapitału ludzkiego i jego efektywność w generowaniu wzrostu PKB²¹.

Cytowani autorzy wymieniają także listę kryteriów sprawności systemów gospodarczych — u większości z nich następujące zmienne oceny: efektywność alokacji (statyczna i dynamiczna; w tym ostatnim wypadku chodzi o wkład postępu technicznego w rozwój gospodarczy), tempo wzrostu gospodarczego, satysfakcja konsumenta (stopień wpływu indywidualnych preferencji konsumenta na strukturę produkcji krajowej, stopę oszczędności i ilość wykonywanej pracy); rozkład dochodów. Niektórzy wymieniają poza tym jako kryteria oceny sprawności systemów gospodarczych: stabilność gospodarki, jej cele rozwojowe (tempo i kierunki zmian strukturalnych) oraz bezpieczeństwo narodowe (tzn. m.in. zdolność przeznaczenia odpowiednich zasobów na obronę).

Pojęcie konkurencyjności systemu gospodarczego

Pojęcie konkurencyjności międzynarodowej znajduje, w porównaniu z efektywnością, znacznie szerszy opis w literaturze. Ponadto dostępnych jest wiele opracowań badających konkurencyjność krajów. Wskazać należy chociażby publikowane co roku rankingi konkurencyjności. Pojęcie konkurencyjności zawiera w sobie różne elementy, w zależności od tego, na co w danym badaniu kładzie się nacisk. Tym samym konkurencyjność może dotyczyć zarówno elementów statycznych (w danym momencie), jak i dynamicznych (czynniki określające zdolność do konkurowania w długim okresie z uwzględnieniem zdolności do poprawy)²².

²¹ *Efektywność a sprawiedliwość...*, s. 101–103 (zob. też R. Pyka, *Globalizacja — sprawiedliwość społeczna — efektywność ekonomiczna*, s. 25).

²² B. Bakier, K. Medyka, *Istota i mechanizm konkurencyjności*, [w:] *Konkurencyjność gospodarki polskiej a rola państwa przed akcesją do Unii Europejskiej*, red. H. Podedworny, J. Grabowiecki, H. Wnorowski, Białystok 2000, s. 38–39.

Konkurencyjność międzynarodowa jest zjawiskiem złożonym i jest różnie definiowana. Jest to pojęcie zarówno względne, jak i subiektywne²³. Konkurencyjność definiują między innymi D. Ricardo, M. Porter, K. Hughes, J. Sachs i G. Stone, W. Bieńkowski, L. Tysson, H. Siebert, C. Oughton i W. Whittman, J. Fagerberg. Ponadto istnieją także definicje stworzone przez organizacje międzynarodowe, takie jak OECD oraz World Economic Forum.

W sposobie definiowania konkurencyjności gospodarki generalnie można wyodrębnić dwa zasadnicze kierunki. Pierwszy z nich ma mniej lub bardziej bezpośrednio odniesienie do miejsca kraju w gospodarce światowej i wyników osiągniętych w handlu zagranicznym. Mówi się wówczas o konkurencyjności jako zdolności do utrzymania, a nawet powiększania udziałów rynkowych. W drugim nurcie znacznie silniej akcentowane są ogólne lub odcinkowe wyniki osiągnięte przez gospodarkę narodową, a wyniki handlu zagranicznego traktowane są instrumentalnie. Pierwsza grupa omawianych definicji ma swoje korzenie w teoriach wymiany, druga natomiast wyrasta z teorii wzrostu czy rozwoju gospodarczego. Wbrew pozorom przedstawiony podział z dwóch przynajmniej powodów nie zawsze zarysowuje się ostro. Pozycja kraju w gospodarce światowej zależy bowiem od stanu całej gospodarki. Obecnie konkurencyjność postrzega się raczej jako miarę rozwoju gospodarczego niż wyników w handlu światowym²⁴.

Wiele definicji makrokonkurencyjności odwołuje się do wyników danego kraju w wymianie międzynarodowej, a szczególnie do powiększenia jego udziałów w rynkach eksportowych. W tradycji głównego nurtu rozwoju nauk ekonomicznych ciągle uznaje się teorie D. Ricarda oraz jej późniejsze rozwinięcia za pełne i jednoznaczne wyjaśnienie motywów oraz mechanizmy wymiany międzynarodowej. Konkurencyjność jest tu przedstawiona w sposób uproszczony i sprowadza się do zjawisk czysto kosztowo-cenowych²⁵.

Koszty komparatywne i względne przewagi konkurencyjne traktowane jako podstawa powodzenia w rywalizacji w globalizującej się gospodarce światowej okazują się jednak niewystarczające²⁶. Definicje makroekonomiczne, sięgające korzeniami do wymiany międzynarodowej, uznawane są za zbyt wąskie. K. Hughes pisze, że lepiej, gdy konkurencyjność utożsamiana jest z relatywnymi wynikami w międzynarodowym handlu i z relatywną efektywnością²⁷.

Według M. Portera „definiowanie narodowej konkurencyjności wyłącznie jako osiągnięcia nadwyżki w handlu zagranicznym albo zrównoważonego handlu zagranicznego jest niewłaściwe. Nowa teoria musi wyjść poza przewagę względną

²³ W. Bieńkowski, *Reaganomika i jej wpływ na konkurencyjność gospodarki amerykańskiej*, Warszawa 1995, s. 21–22.

²⁴ *Raporty-studia nad konkurencyjnością*, red. M. Lubiński, T. Smuga, Warszawa 1995, s. 8–15.

²⁵ W. Świtalski, *Innowacje i konkurencyjność*, Warszawa 2005, s. 204–205.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ K. Hughes, *European Competitiveness*, Cambridge 1993, s. 1.

w kierunku przewagi konkurencyjnej danego kraju²⁸. Zdaniem Portera zamożność narodów tworzy się, a nie dziedziczy. Nie wyrasta ona z naturalnych bogactw kraju, jego siły roboczej, stóp procentowych ani z wartości jego waluty, jak utrzymuje ekonomia klasyczna. Konkurencyjność narodu zależy od zdolności jego przemysłu do innowacji i do podnoszenia swojego poziomu. W miarę tego, jak podstawą konkurencji w coraz większym stopniu staje się tworzenie i przyswajanie wiedzy, wzrasta rola krajów. Do powodzenia w konkurencji przyczyniają się różnice w narodowych wartościach, kulturze, strukturach gospodarczych, instytucjach i w historii. Występują uderzające różnice w strukturach konkurencji w każdym kraju. Żaden naród nie może być ani nie będzie konkurencyjny w każdym sektorze czy nawet w większości z nich²⁹.

Na Światowym Forum Ekonomicznym w Lozannie w 1994 roku sformułowano następującą definicję konkurencyjności: „jest to zdolność kraju lub przedsiębiorstwa do tworzenia wyższego bogactwa niż konkurenci na rynku światowym”. A zatem konkurencyjność jest złożoną właściwością — zdolnością gospodarek i przedsiębiorstw do konkurowania³⁰.

Konkurencyjność bywa także definiowana przez pryzmat wzrostu i rozwoju gospodarczego. J. Sachs i G. Stone określają „państwa konkurencyjne” jako te, które mają podstawy ekonomiczne do osiągnięcia szybkiego i wieloletniego wzrostu ekonomicznego³¹. Podobnego zdania jest J. Bossak, który definiuje konkurencyjność jako „zdolność gospodarki do szybkiego i zrównoważonego rozwoju, zgodnie z ewolucją międzynarodowego układu gospodarczego”³².

Czasami przy definiowaniu konkurencyjności na poziomie makro łączy się dobre wyniki w handlu zagranicznym danego kraju z dobrobytem jego obywateli. Przez dobrobyt rozumie się trwałą poprawę standardów życia lub wzrost realnych dochodów ludności w długim okresie. Przykładem takiej definicji jest ta, którą zaproponowała Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju. OECD stwierdza, że konkurencyjność to „w warunkach wolnego handlu i uczciwej konkurencji zdolność kraju do produkcji dóbr i usług, które wygrywają konkurencję na międzynarodowym rynku, przy jednoczesnym wzroście realnych dochodów ludności w długim okresie”³³. Podobnie konkurencyjność definiuje L. Tysson, która okre-

²⁸ M.E. Porter, *Porter o konkurencji*, Warszawa 2001, s. 199–201.

²⁹ *Ibidem*, s. 191–192.

³⁰ *Konkurencyjność gospodarki Polski w warunkach integracji z Unią Europejską i globalizacji*, red. J. Staszewski, Warszawa 2004, s. 195.

³¹ *Konkurencyjność — poziom makro, mezo i mikro*, red. N. Daszkiewicz, Warszawa 2008, s. 14–15.

³² J. Bossak, *Zmiany międzynarodowej konkurencyjności głównych krajów kapitalistycznych i ich konsekwencje dla stosunków Polski z zagranicą*, Warszawa 1989, s. 94.

³³ T. Barker, J. Kohler, *Environmental policy and competitiveness*, „Environmental Policy Research Briefs” 1996, nr 2.

śla ją jako „zdolność do produkowania dóbr i usług, które uzyskują akceptację na rynku międzynarodowym, a jego obywatele osiągają rosnącą i trwałą poprawę standardów życia”³⁴. H. Siebert natomiast definiuje efektywność jako „zdolność kraju do poprawy poziomu dobrobytu poprzez zatrzymanie mobilnych czynników wytwórczych we własnym kraju i zapewnienie atrakcyjności dla mobilnych czynników zagranicznych”³⁵.

Część definicji podkreśla znaczenie produktywności w definiowaniu makrokonkurencyjności. C. Oughton i W. Whittman za międzynarodową konkurencyjność uważają „wzrost produktywności w długim okresie i wynikający stąd wzrost standardu życia, przejawiający się przyrostem zatrudnienia lub utrzymaniem zatrudnienia na poziomie bliskim pełnego”³⁶.

Obecnie na znaczeniu traci wyposażenie kraju w naturalne czynniki produkcji, a rośnie znaczenie innowacyjności gospodarki, jej infrastruktury, stosowanych nowoczesnych technologii i wykwalifikowanej siły roboczej. W tym kontekście J. Fagerberg definiuje konkurencyjność jako „zdolność do wypracowania efektywności technologicznej w świecie zmieniających się technologii”³⁷.

W. Bieńkowski opisuje pojęcie konkurencyjności czynnikowej gospodarki (inaczej zwanej zdolnością konkurencyjną gospodarki). Jest to długofalowa zdolność gospodarki do sprostania konkurencji międzynarodowej. W ujęciu tym decydujące znacznie mają wielkość i struktura czynników produkcji, efektywność ich wykorzystania, system społeczno-gospodarczy, polityka ekonomiczna rządu i uwarunkowania międzynarodowe, ponieważ to one decydują o takich cechach gospodarki, jak: elastyczność, zdolność do generowania i dyfuzji postępu technicznego, zdolność do akumulacji i koncentracji kapitału, a także do oddziaływania na międzynarodowe otoczenie ekonomiczne³⁸.

Ocenie konkurencyjności międzynarodowej służą dwa światowe raporty. Pierwszy z nich to „Raport o globalnej konkurencyjności” publikowany rokrocznie od 1979 przez Światowe Forum Ekonomiczne (WEF)³⁹. Według WEF o konkurencyjności gospodarki decydują przede wszystkim:

³⁴ S. Chaudhuri, S. Ray, *The competitiveness conundrum: Literature review and reflections*, „Economic and Political Weekly” 32, 1997, nr 48, s. 1.

³⁵ H. Siebert, *Locational competition: A neglected paradigm in the international division of labour*, „The World Economy” 29, nr 2, s. 5.

³⁶ K. Aiginer, *A framework for evaluating the dynamic competitiveness of countries*, „Structural Changes and Economic Dynamics” 1998, nr 9, s. 28.

³⁷ J. Fagerberg, *International competitiveness*, „The Economic Journal” 1988, nr 391, s. 370–371.

³⁸ W. Bieńkowski, *Oddziaływanie rządu USA na rozwój i zdolność konkurencyjnej gospodarki amerykańskiej w latach 1981–1988*, Warszawa 1993, s. 13–14.

³⁹ *World Economic Forum*, ze strony internetowej: http://www.weforum.org/en/media/Latest%20Press%20Releases/PR_GCR082.

- stabilna sytuacja makroekonomiczna oraz polityczna;
- podstawy gospodarcze tkwiące w sposobie działania firm oraz w ich strategiach, a także nakładach inwestycyjnych;
- polityka rządu sprzyjająca wzajemnemu konkurowaniu przedsiębiorstw⁴⁰.

Zdaniem ekspertów WEF konkurencyjność zależy od działań rządu, który wywiera wpływ na możliwości rozwoju gospodarki przez politykę edukacyjną, zakupy rządowe, regulacje importu itp.

Drugim rankingiem konkurencyjności jest World Competitiveness Yearbook (WCY) publikowany corocznie od 1989 przez Instytut Rozwoju Ekonomicznego (IMD) w Lozannie⁴¹. Aktualnie WCY dzieli otoczenie konkurencyjne kraju na cztery grupy czynników: ekonomiczne wyniki kraju, efektywność państwa (rządu, administracji), efektywność przedsiębiorstw, jakość infrastruktury. Metoda WCY opiera się na ilościowej analizie zbioru danych i bierze pod uwagę ponad 300 kryteriów⁴².

Podobnie jak w przypadku efektywności nie istnieje jedna, ogólnie akceptowana definicja międzynarodowej konkurencyjności. Jest to kategoria dynamiczna, wieloaspektowa i wielowymiarowa. Wybranie jednej definicji makrokonkurencyjności jest zadaniem trudnym. Większość z nich skupia się na efektywnym wykorzystaniu posiadanych zasobów w celu wypracowania dobrych wyników w wymianie międzynarodowej i wysokiego bogactwa narodu. Obecnie za najbardziej konkurencyjne kraje uważa się te, które osiągają dobre wyniki w wymianie międzynarodowej czy wysoki poziom wzrostu gospodarczego, który przekłada się na rosnący dobrobyt i standard życia obywateli. Podobnie jak efektywność systemu gospodarczego, zagadnienie konkurencyjności skupia się zarówno na czynnikach ekonomicznych, jak i społecznych. Gospodarka efektywna i konkurencyjna to taka, która jest w stanie pogodzić dążenie do tych dwóch celów.

Wnioski

Zagadnienie konkurencyjności gospodarek znajduje swój szeroki opis zarówno w literaturze zagranicznej, jak i polskiej. Rozpatrywana jest ona z różnych perspektyw, w tym między innymi poprzez analizę czynników konkurencyjności i tworzone rankingi. Temat efektywności i sprawności gospodarek jest z kolei o wiele rzadziej podejmowany. Występują trudności ze zdefiniowaniem i mierzeniem efektywności.

⁴⁰ *Konkurencyjność gospodarki Polski w warunkach integracji z Unią Europejską i globalizacji*, red. J. Staszewski, Warszawa 2004, s. 15.

⁴¹ *World Competiveness Yearbook*, ze strony: <http://www.imd.ch/research/publications/wcy/index.cfm>.

⁴² *World Competitiveness Yearbook Methodology*, ze strony: <http://www.imd.ch/research/publications/wcy/index.cfm>.

Konkurencyjność ściśle łączy się z problemem efektywności i sprawności. Podjęcie próby jednoczesnego opisu tych pojęć może znacznie poszerzyć obszar analizy. Problematyka efektywności zajmuje czołowe miejsce wśród ogółu problemów społeczno-gospodarczych. Przyszłość każdej gospodarki w ogromnej mierze zależy od możliwości podniesienia jej efektywności. Nie ma jeszcze w pełni wyczerpującej teorii efektywności, chociaż są już niektóre jej elementy składowe. Szczególnie wyraźny jest brak pogłębionej teorii efektywności społecznej, która na tle efektywności ekonomicznej jest ujmowana bez dokładniejszego precyzowania kryteriów pojmowania i bez określania mierników.

Bibliografia

- Aiginger K., *A framework for evaluating the dynamic competitiveness of countries*, „Structural Changes and Economic Dynamics” 1998, nr 9.
- Bakier B., Medyka K., *Istota i mechanizm konkurencyjności*, [w:] *Konkurencyjność gospodarki polskiej a rola państwa przed akcesją do Unii Europejskiej*, red. H. Podedworny, J. Grabowiecki, H. Wnorowski, Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Ekonomiczny, Białystok 2000.
- Balcerowicz L., *Systemy gospodarcze. Elementy analizy porównawczej*, „Monografie i Opracowania”, nr 281, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlowej, Warszawa 1993.
- Bal-Woźniak T., *Innowacyjność systemów gospodarczych. Doświadczenie Polski na tle UE, USA i Japonii*, [w:] *Systemy gospodarcze i ich ewolucja. Bilans pierwszych lat członkostwa w Unii Europejskiej*, red. S. Swadźba, Akademia Ekonomiczna, Katowice 2006.
- Barker T., Kohler J., *Environmental policy and competitiveness*, „Environmental Policy Research Briefs” 1996, nr 2.
- Bieńkowski W., *Reaganomika i jej wpływ na konkurencyjność gospodarki amerykańskiej*, PWN, Warszawa 1995.
- Bossak J., *Zmiany międzynarodowej konkurencyjności głównych krajów kapitalistycznych i ich konsekwencje dla stosunków Polski z zagranicą*, IKiCHZ, Warszawa 1989.
- Bossak J.W., *Systemy gospodarcze a globalna konkurencja*, SGH, Warszawa 2006.
- Chaudhuri S., Ray S., *The competitiveness conundrum: Literature review and reflections*, „Economic and Political Weekly” 32, nr 48, 1997.
- Dresler Z., *Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie*, „Monografie” 1988, nr 22. *Efektywność a sprawiedliwość*, red. J. Wilkin, Wydawnictwo Key Text, Warszawa 1997.
- Fagerberg J., *International competitiveness*, „The Economic Journal” 1988, nr 391.
- Hughes K., *European Competitiveness*, Cambridge University Press, Cambridge 1993.
- Konkurencyjność gospodarki Polski w warunkach integracji z Unią Europejską i globalizacji*, red. J. Staszewski, WSE, Warszawa 2004.
- Konkurencyjność — poziom makro, mezo i mikro*, red. N. Daszkiewicz, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.
- Maksimczuk A., *Ustrojowe uwarunkowania efektywności gospodarowania*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 1998.
- Melich A., *Efektywność gospodarowania. Istota — metody — warunki*, PTE, Warszawa 1980.
- North D.C., *Understanding the Process of Economic Change*, Princeton University Press, Princeton 2005.
- Porter M.E., *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa 2001.
- Raporty-studia nad konkurencyjnością*, red. M. Lubiński, T. Smuga, Instytut Rozwoju i Studiów Strategicznych, Warszawa 1995.

- Sadowski Z., *Uwagi o racjonalności makroekonomicznej*, [w]: *Racjonalność gospodarowania w socjalizmie*, red. B. Kamiński, A. Łukaszewicz, PWE, Warszawa 1980.
- Samuelson P.A., Nordhas W.D., *Ekonomia*, t. 2, PWN, Warszawa 1999.
- Siebert H., *Locational competition: A neglected paradigm in the international division of labour*, „The World Economy” 29, nr 2.
- Skawińska E., Sobiech K.G., Nawrot K.A., *Makroekonomia. Teoretyczne i praktyczne aspekty gospodarki rynkowej*, PWE, Warszawa 2008.
- Sprawność systemów gospodarczych krajów Unii Europejskiej*, red. S. Swadźba, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2008.
- Stankiewicz P., *Teoria efektywności systemów*, Polskie Towarzystwo Cybernetyczne PAN, Ossolineum, Wrocław 1987.
- Stoner J.A.F., Freeman R.E., Gilbert D.R., *Kierowanie*, PWE, Warszawa 1997.
- Świtalski W., *Innowacje i konkurencyjność*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2005.
- World Competiveness Yearbook*, ze strony: <http://www.imd.ch/research/publications/wcy/index.cfm>.
- World Economic Forum*, ze strony internetowej: http://www.weforum.org/en/media/Latest%20Press%20Releases/PR_GCR082.
- Wprowadzenie do ekonomii*, red. Z. Dach, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 1997.
- Zadora H., *O efektywności w warunkach restrukturyzacji przedsiębiorstwa*, red. T. Jajuga, W. Pluta, „Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu”, Wrocław 2002.
- Zieleniewski J., *Organizacja i zarządzanie*, PWN, Warszawa 1969.

The concept of effectiveness and the competitiveness of market economies

Summary

The problem of competitiveness of economies is broadly described in foreign and Polish literature. It is viewed from different perspectives, including, among others, analysis of factors of competitiveness and rankings created. The effectiveness and efficiency of the economy is in turn much less frequently undertaken. There are difficulties in defining and measuring effectiveness.

Competitiveness is closely linked to the problem of effectiveness and efficiency. Attempting to simultaneously describe these concepts can greatly expand the area of analysis. The issue of efficiency occupies a leading position among the general socioeconomic problems. The future of any economy largely depends on the possibility to raise its effectiveness. There is currently no fully comprehensive theory of efficiency, although there are already some of its components.